

Juridische implicaties van product-als-dienst systemen

Prof. dr. Bernard Vanheusden

Wouter Rubens

UHASSELT

KNOWLEDGE IN ACTION

Inhoud

- Inleiding
- De (circulaire) achtergrond van het product-als-dienstmodel
- Het product-als-dienstmodel: wat voor een beest is dat eigenlijk!?
- Het product-als-dienstmodel: *cui bono?*
- Het product-als-dienstmodel: niet ieder begin is moeilijk!
- Het product-als-dienstmodel: vergeet de puntjes op de 'i' niet!

Inleiding

- VI.Gew./OVAM zet volop in op duurzaam materialenbeheer en circulaire economie
 - Zie o.m. regeerakkoorden en beleidsnota's voor 2009-2014 en 2014-2019
- MAAR: transitie naar CE niet zo evident
 - En regelgeving vormt regelmatig grotere uitdaging dan technische vormgeving
- → OVAM: nood aan juridisch onderzoek:
 - Onderzoeksopdracht 'Juridische knelpunten bij circulaire economie projecten' (2018-2019)
 - ~ Call Circulaire stad en ondernemen + Call circulair aankopen

Inleiding

- Eindrapport 'Juridische knelpunten bij circulaire economie projecten' (UHasselt 2019)
 - 1. Het afvalstoffenrecht in een circulaire economie en de kwalificatie van een materiaal en/of product als afvalstof;
 - 2. Duurzame/circulaire overheidsopdrachten;
 - 3. Productnormering als hindernis en de – schijnbare – afwezigheid van enig knelpunt in het geïndiceerde intellectuele eigendomsrecht;
 - 4. Deelplatformen en de product-als-dienstverlening als katalysatoren van een circulaire economie;
 - 5. Experimentenwetgeving en regelluwe zones ter bevordering van de (transitie naar een) circulaire economie.
- Focus van deze presentatie op deel 4

De (circulaire) achtergrond van het product-als-dienstmodel

- Circulaire economie: hoogwaardige benutting van grondstoffen – met een langer en kwalitatiever bestaan met meerwaardecreatie via vermijden en terugdringen van afvalstromen
 - *Ecodesign*
 - Verlenging van levensduur via onderhoud en reparatie
 - Recycling en hergebruik
 - Product-dienstcombinaties
 - ...

De circulaire economie kan leiden tot een jaarlijkse besparing van 600 miljard EUR voor de Europese industrie en tevens externe kosten (bv. vervuiling, ...) doen dalen ten belope van 500 miljard EUR

De (circulaire) achtergrond van het product-als-dienstmodel

- Behoeftebepaling: Wat is er *in concreto* nodig?
 - Is eigendom van bepaald product noodzakelijk om een geïdentificeerde behoefte in te vullen binnen ons bestuur?
 - Dient deze eigendom in voorkomend geval exclusief te zijn?
- ⇒ Vaak is er veeleer nood aan de functie die een bepaald product vervuld dan de volledige eigendom hiervan
- Hebben we een aantal lichtarmaturen nodig of willen we dat er licht is?
 - Hebben we een wagen nodig of een onbepaald vervoersmiddel om ons van plaats a naar plaats b te transporteren?
 - Hebben we een centraal verwarmingssysteem nodig of willen we dat onze gebouwen voldoende warm zijn?
- ⇒ Traditionele eigendomsverwerving komt op de helling te staan

De (circulaire) achtergrond van het product-als-dienstmodel

- Deeleconomie: bedrijfsmodellen waarin activiteiten worden gefaciliteerd door deelplatforms die een open marktplaats tot stand brengen voor het tijdelijke gebruik van (vaak door particulieren aangeboden) goederen of diensten
 - Dienstverlener
 - Tussenpersoon-/deelplatform
 - Gebruiker

“Uber, the world’s largest taxi company, owns no vehicles. Facebook, the world’s most popular media owner, creates no content. Alibaba, the most valuable retailer, has no inventory. And Airbnb, the world’s largest accommodation provider, owns no real estate. Something interesting is happening”

⇒ Product-als-dienstmodel als populairste verbijzondering

Het product-als-dienstmodel: wat voor een beest is dat eigenlijk!?

- Product-als-dienst als verbijzondering: betaling voor een –al dan niet voor deling vatbare– dienstverlening in de plaats van een traditionele eigendomsverwerving van een product of materiaal
 - Gebruik van een bepaald product
 - Zonder te beschikken over de eigendom hiervan
 - Met een performante uitgave/betaling
 - Zonder een engagement inzake gebruik, onderhoud, herstelling
 - (Met hoogwaardig hergebruik aan einde van de opdrachtduur)

Het product-als-dienstmodel: wat voor een beest is dat eigenlijk!?

⇒ De gebruiker betaalt voor het gebruik van een product resp. de invulling van zijn behoefte waarbij de dienstverlener de materiële middelen bezit, beheert en behoudt om tot de gewenste behoefteinvulling te komen

- “Light as a service” (Philips)
- “Furnishing as a service” (Ikea)
- “Mobility as a service”
- ...

Het product-als-dienstmodel: *cui bono?*

- Voordelen: Samen met mogelijkheden, lijken ook de voordelen van de product-als-dienstverlening talrijk in aantal:
 - Bevordering duurzaamheid: stimuleert verduurzaming van producten, vermits dit het aantal herstellingen vermindert, zodat winst wordt gemaximaliseerd
 - Bevordering duurzaamheid: creëert opportuniteit om producten meerdere keren (al dan niet gelijktijdig) in te zetten, zodat verspilling en inertie vermeden worden
 - Behoefte-invulling zonder eigendom: zorgt voor behoefte-invulling zonder eigendomsoverdracht, zodat registratieverplichtingen en aansprakelijkheidsrisico's (verbonden aan eigendomsrecht) verdwijnen
 - Behoefte-invulling zonder onderhouds- of herstellingsplicht: de dienstverlener blijft verantwoordelijk voor het (goede) functioneren en herstellen van de ter beschikking gestelde werken/producten, zodat permanent kan genoten worden van het product
 - Verminderde prijszetting: dienstverlening tegen (in beginsel) een (gespreide) vergoeding en dit – bij voorkeur – met inachtneming van inkomsten uit het mogelijke hergebruik na afloop van de initiële opdracht

Het product-als-dienstmodel: niet ieder begin is moeilijk!

- **Wijziging in overheidsopdrachtenbeleid**
 - Traditionele overheidsopdrachten voor werken vs.
 - Innovatieve overheidsopdrachten voor diensten
 - Overheidsopdracht bij varianten
- **Gewijzigde omschrijving van de behoefte**
 - Traditionele behoefte-omschrijving a.d.h.v. strakke normen en standaarden (ISO, EN, NBN, NEN, DIN, ...) vs.
 - Functionele behoefte-omschrijving a.d.h.v. prestatie-eisen

Traditioneel	Functioneel
Een verwarmingssysteem via een brander en radiatoren op basis van aardgas (ISO ...)	Het gebouw met een constante temperatuur van 21°C hebben met zo laag mogelijk verbruik

Het product-als-dienstmodel: vergeet de puntjes op de 'i' niet!

- Essentiële verbintenissen van de product-als-dienstverlening:
 - Basisverplichting: verzekering van de dienst en beschikbaar houden van het product
 - Functionele omschrijving van de behoefte
 - Mate van continuïteit en/of beschikbaarheid van het product
 - Bv. via Service Level Agreement (SLA's)
 - Onderhouds- en herstellingsplicht teneinde mate van beschikbaarheid overeen te komen
 - Bv. via vooropgesteld onderhoudsplan

Het product-als-dienstmodel: vergeet de puntjes op de 'i' niet!

- Beschikbaarheidsvergoeding, -kortingen en/of -bonussen
 - Teneinde aankoop en investering te recupereren mits hergebruik
 - Ingevolge pré-financiering is bankability vereist
 - Financiële korting en/of bonus in functie van de bedongen mate van beschikbaarheid
- Zorgplicht voor gebruiker
 - Gebruiker dient het goed onder zich te houden als een goede huisvader
 - Ter controle: periodieke inspectiemogelijkheid
 - Ter controle: meldplicht ingeval van schade

Het product-als-dienstmodel: vergeet de puntjes op de 'i' niet!

- Terugnameplicht
 - Door de dienstverlener of een derde
 - Mogelijke verbintenis tot hergebruik:
 - *In abstracto*: verbintenis om producten op hoogwaardige manier te hergebruiken
 - *In concreto*: geconcretiseerd hergebruik- of recyclagepercentage voor een bepaalde product
- Innovatie- of upgradeverplichting
 - Integratie van technische innovaties bij vervanging zodat *state of the art* verzekerd is
 - Tegen bepaald voordeelgenoot (bv. energiebesparing)
- Boetebeding

Het product-als-dienstmodel: vergeet de puntjes op de 'i' niet!

- Vrijwaring van eigenaarschap bij product-als-dienstverlening voor de dienstverlener
 - Bij zuiver roerende goederen:
 - Eigendom blijft bij dienstverlener
 - Maar bezit geldt als titel
 - ⇒ Conventioneel schadebeding ingeval de gebruiker het product zou verliezen/overdragen aan een derde
 - Bij goederen die in functie van de product-als-dienstverlening in een onroerend goed van de gebruiker wordt geïncorporeerd:
 - Gebruiker wordt eigenaar ingevolge onroerende natrekking

Het product-als-dienstmodel: vergeet de puntjes op de 'i' niet!

- Nuancering onroerende natrekking: verzaking aan recht van natrekking impliceert vestiging van recht van opstal
 - Optie 1: zelfstandig (alleenstaand) opstalrecht
 - Enkel voor producten die voldoende individualiseerbaar zijn
 - Maximale duurtijd van 50 jaar
 - Betaling van vergoeding op einde van de opstal
 - Veronderstelt registratie met betaling van 2% registratierechten
 - Optie 2: Accessoir opstalrecht als accessorium van gebruiksrecht
 - Belangrijkste voordelen:
 - Geen maximale duurtijd van 50 jaar
 - Vereist geen formele registratie met betaling van 2% registratierechten
 - Belangrijkste nadeel: niet tegenstelbaar aan derden
 - Oplossing: boetebeding

Het product-als-dienstmodel: vergeet de puntjes op de 'i' niet!

Artikel 1 – Gebruiksrecht van de Ondergrond

X verleent de inschrijver de gebruiks- en genotsrechten om de ondergrond (toegang tot-) te gebruiken voor professionele doeleinden (cfr. de opdrachtdocumenten), met dien verstande dat de inschrijver gehouden is –voor de duur van zijn gebruiksrecht– om, op eigen kosten en als goede huisvader, de ondergrond (toegang tot-) in goede staat te onderhouden.

De inschrijver zal elke mogelijke vorm van schade aan de ondergrond (toegang tot-), die wordt veroorzaakt door zijn eigen daad/nalatigheid gedurende de duur van zijn gebruiksrecht, onmiddellijk op zijn eigen kosten herstellen.

Artikel 2 – Accessoir opstalrecht op Ondergrond

X verleent aan de inschrijver, accessoir aan het recht van gebruik zoals uiteengezet in artikel 1, een accessoir opstalrecht (enkel-) op de ondergrond, met als doel het op eigen kosten oprichten van een warmtenet conform de gegunde modaliteiten en beginselen.

Partijen erkennen en bevestigen dat de inschrijver – voor de duur zoals uiteengezet in onderhavige overeenkomst – eigenaar wordt van de (gebouwde-) opstal op resp. in de ondergrond.